

Økonomisk kronik forår 1988

Jeppe Christiansen, Lønmodtagernes Dyrtidsfond

De økonomiske udsigter

Det konjunkturomslag, som har præget dansk økonomi siden eftersommeren 1986, blev forstærket i løbet af 1987, og omslaget vil utvivlsomt præge udviklingen de kommende år. For året 1987 har der været tale om en negativ realvækst, og den eneste grund til, at en stigning i arbejdsløsheden ikke er fulgt med, er arbejdstidsnedsættelsen og den meget beskedne tilgang til arbejdsstyrken.

Årsagen til at konjunkturomslaget er blevet så relativt stærkt, skal søges i det forhold, at opbremsningen i det indenlandske forbrug er faldet sammen med en situation, hvor den danske krone p.g.a. dollarfaldet er styrket betragteligt overfor de fleste af vore samhandels partnere, med en markant konkurrenceevneforværring til følge. At overenskomsterne i foråret gav timelønstigninger i størrelsesordenen 9 pct. har ikke medvirket til at gøre problemet mindre.

Udgangspunktet for forventningerne til 1988 er derfor overordentligt beskedent. Med udsigt til stagnation i de disponible indkomster må det ventes, at det private forbrug flader ud, og byggeriet, der i 1987 holdt en uændret høj aktivitet, vil for alvor rammes af tilbagegang. Samtidig må det forventes, at industrieksporten kun vokser langsomt som følge af den kraftige forværring i lønkonkurrenceevnen. Et egentligt fald i industrieskporten vil formentlig kunne undgås på grund af eksportpakken fra december 1987.

Med disse udsigter mindskes sandsynligheden for, at erhvervsinvesteringerne kan fastholdes på det nuværende niveau. Ikke alene er indtjeningen i industrien blevet klemmt i de

senere år. Også afsætningsmulighederne ser ringe ud, og den alternative forrentning, som kan opnås på finansielle placeringer, er steget et par procentpoint.

Den seneste udvikling

Opbremsningen i det private forbrug, der tidsmæssigt faldt sammen med gennemførelsen af kartoffelkuren, har været iøjnefaldende. Om det er kartoffelkuren, som har bremset forbruget, er tvivlsomt, idet faldet i privatforbruget kom efter 3 år med massive forbrugsudvidelser. Siden "toppunktet" i efteråret 1986 er forbruget målt ved detailomsætningen faldet støt, som det i øvrigt fremgår af figur 1. Men bemærkelsesværdigt er det, at faldet flader ud, og i perioden fra efteråret 1987 til februar 1988 er forbruget helt uændret set i forhold til samme periode et år tidligere.

Med andre ord er det faldende forbrug, som dominerede konjunkturomslagets første fase, nu afløst af en situation med stagnation. Forklaringen skal måske i nogen grad søges i det forhold, at overenskomsterne i 1987 gav betydelige lønstigninger, men det kan ikke afvises, at omslagets første fase, med et decideret fald i forbruget, er overstået.

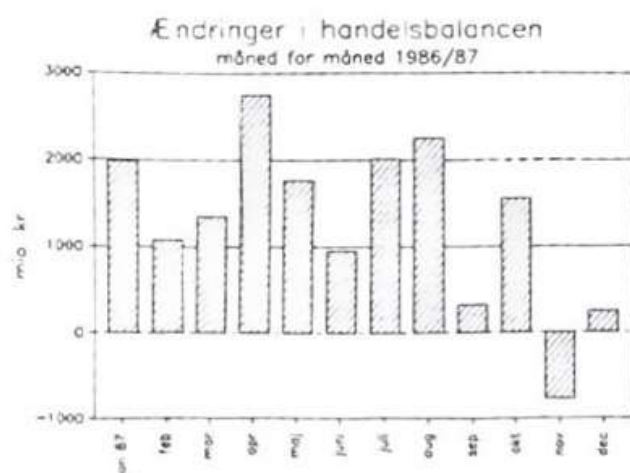
Udviklingen i handelsbalancen skal ses i den sammenhæng. Det har været karakteristisk for året 1987, at handelsbalanceunderskuddet overfor udlandet er forbedret måned for måned. I alt blev der for 1987 tale om en forbedring på godt 15 mia., således at handelsbalancen for året som helhed kom til at udvise et lille overskud. Af figur 2 fremgår hvor store forbedringer, der har været tale om i hver enkelt måned.

Figur 1. Detailomsætningen.
(Mængdeindeks 1985 = 100)

Det er interessant at bemærke, at forbedringerne mindskes kraftigt i efteråret 1987, og at november måneds handelsbalance er ringere end et år tidligere. Dette sker på trods af, at industrieksporten med en vækst på knap 8 pct. rettede sig i sidste kvartal af 1987. Forklaringen er selvfølgelig, at lagerreduktionen og forbrugsfaldet - som i høj grad påvirker handelsbalancen - ophørte mod slutningen af 1987.

Figur 2. Forbedringen i handelsbalancen måned for måned 1987.

Netop forbrugsudviklingen og den store importhandel i privatforbruget har vist sig afgørende for handelsbalanceudviklingen i de senere år. Når der tales om en forringelse af den danske konkurrenceevne, er det ikke alene et forhold, som påvirker eksporten - også importindholdet i forbruget påvirkes meget kraftigt. Dette fremgår af tallene for forbrugsimport og detailomsætning i tabel 1. Hvor detailomsætningen i årene 1984-1986 er steget med 2-3 pct. årligt (i mængder), er importen af forbrugsvarer mængdemæssigt steget med over 10 pct. årligt i disse år. Og selv i 1987, hvor detailomsætningen er faldet med et par procentpoints, er importen af forbrugsvarer steget med lige knap 7 pct.

Det vil sige, at de udenlandske producenter selv i en periode med faldende efterspørgsel på det danske marked, har vundet store markedsandele på bekostning af de danske producenter.

Tabel 1. Detailomsætning og import af forbrugsvarer. (mængdemæssig vækst i pct. p.a.)

	1984	1985	1986	1987
Detailomsætning	2%	2%	3%	-2%
Privatforbrug	3%	5%	4%	-1%
Import af forbrugsvarer	14%	10%	16%	7%

Til trods for den markante nedgang i detailomsætningen er inflationen målt ved forbrugerpriserne steget. I hele 1987 holdt inflationen sig på det internationalt høje niveau svingende omkring 4 pct. I januar/februar 1988 er inflationen yderligere steget til godt 5 pct. - som det fremgår af figur 3.

En af forklaringerne på dette forhold er den store timelønsstigning i 1987. Lønandelen i privatforbruget er omkring 30 pct., og derfor vil en timelønsstigning på 9 pct. i sig selv hæve prisniveauet med knap 3 pct. Men im-

portpriserne er i 1987 faldet med omkring 4 pct., og da importandelen er cirka 25 pct., burde det trække inflationen et godt stykke ned under 3 pct. Når det ikke er sket, kan det kun skyldes, at restindkomsterne pr. produceret enhed - herunder renteudgifterne - i hjemmemarkedserhvervene er steget ganske pænt.

Figur 3. Udviklingen i forbrugerpriserne. (årsstigningstakten i pct.)

Den del af industrien, der i særlig grad producerer til hjemmemarkedet, har derfor næppe været igennem den nedgang i avancer og indtjening, som konjunkturuomslaget vil føre med sig. Hjemmemarkedserhvervene har kunnet fastholde avanceprocenten, og de har derfor medvirket til at forhindre et egentligt inflationsfald. Dette hindrer selvsagt ikke den samlede indtjening i hjemmemarkedserhvervene i at være faldet. Nedgangen i den samlede efterspørgsel og den stigende forbrugsimport har fjernet en del af indtjenningsgrundlaget.

Anderledes forholder det sig med eksporterhvervene, hvor man for 1987 har oplevet nulvækst i eksportpriserne målt i danske kroner. Samtidig hermed er timelønnen steget 9 pct., og selv med faldende importpriser har det klemmt indtjeningen. Dette gælder for eksporterhvervene i gennemsnit, men det dæk-

ker selvfølgelig over store forskelle mellem brancher og afhængig af, hvilke markeder (og valutaer) der opereres på (i).

Der skal gøres opmærksom på, at der i tabel 2 kun er tale om en skønnet restindkomstudvikling pr. produceret enhed, baseret på den af Danmarks statistik offentliggjorte udvikling i lønninger og priser for 1987, og afrundet til hele tal.

Tabel 2. Skøn over udviklingen i restindkomster pr. produceret enhed 1987.

	Hjemmemarkeds- erhverv (forbrugssektor)	Eksport- erhverv (gn.snit)
Produktpriser	4 pct.	0 pct.
Lønomkostninger	9 pct.	9 pct.
Importpriser	-4 pct.	-4 pct.
Indirekte skatter	4 pct.	0 pct.
Restindkomster	6 pct.	-9 pct.

NB. Restindkomstudviklingen er beregnet ud fra de respektive inputandele. (Danmarks Statistik arbejdsnotat 21). Produktivitetsstigningen er antaget at være 2-3 pct. i 1987.

Udviklingen som beregnet i tabel 2 synes at stemme meget godt overens med de regnskabsresultater, som hovedparten af erhvervsvirksomheder har offentliggjort i begyndelsen af 1988. Det er et helt generelt træk for regnskaberne, at de ikke er helt så katastrofale som frygtet. Samtidig giver tallene et indtryk af den prisklemme, som eksporterhvervene har været i set i forhold til hjemmemarkedserhvervene. Netop dette er baggrunden for omlægningen af arbejdsgiverafgifterne i december 1987.

Industriudviklingen

I perioden 1983-1986 voksede den danske industriproduktion med omkring 20 pct. i mængder, mens beskæftigelsen i industrien blev forøget med godt 10 pct. For 1987 betød konjunkturafmatningen, at industriproduk-

tionen - målt ved indekset for industriens mængdemæssige omsætning - faldt med omkring 3 pct.

Dette fremgår af figur 4, som viser udviklingen i industriens mængdemæssige omsætning i årene 1986 & 1987. Igennem hele året 1987 er industriomsætningen faldet støt, med undtagelse af årets sidste 3 måneder, hvor industriomsætningen stabiliseres.

Figur 4. Udviklingen i industriens mængdemæssige omsætning 1986-1987. (indeks 1980 = 100).

Udviklingen i beskæftigelsen følger denne trend. Antallet af arbejdstimer udført af industriens arbejdere er faldet med omkring 5.5 pct., således at timeproduktiviteten må skønnes at være steget omkring 2 - 3 pct. Det skal dog fremhæves, at antallet af beskæftigede arbejdere kun er faldet med 3.1 pct., og antallet af funktionærer i industrien er steget med 1.8 pct. Det tyder på, at der har været tale om en midlertidig tilpasning i de fleste industrivirksomheder, og dermed understreges, at tilpasningen af industriens samlede arbejdsstyrke og kapacitet ikke er tilendebragt.

De enkelte industribranchers udvikling

Det har været et kendetegn for industriudviklingen i 1980'erne, at de enkelte brancher har udviklet sig vidt forskelligt.

Set i forhold til 1980 er den samlede industriproduktion målt i mængder - igen målt ved mængdeindekset for omsætningen - steget med ialt 26 pct.

Ser vi på de 7 hovedbrancher, som er angivet i tabel 3, er der tale om ganske store afvigelser i forhold til dette gennemsnit. Træ- og møbelindustrien samt den kemiske industri er vokset en del mere end gennemsnittet, mens den største branche, jern- og metalindustrien, ligeledes er vokset 8 pct. stærkere end gennemsnittet. Dette sidste dækker endda over, at delbrancher som elektronikindustrien og måleinstrumentindustrien er vokset med næsten 20 pct. mere end gennemsnittet.

Næring- og nydelsesmiddelindustrien samt tekstilindustrien har haft nogle svære år med en vækst mellem 5 og 10 pct. under gennemsnittet.

Tabel 3. Industribranchernes udvikling 1980-1986. Afvigelse i forhold til gennemsnitsvæksten på 26 pct.

	Vækst 1980-1986 i forhold til gennemsnittet
Træ/møbelindustri	+ 17 pct.
Kemisk industri	+ 6 pct.
Jern- og metalindustri	+ 8 pct.
Papir- og grafisk industri	+ 4 pct.
Nærings- og nydelsesmiddel industri	- 5 pct.
Tekstilindustri	- 9 pct.
Sten-, ler- og glasindustri	- 21 pct.

Kilde: Industristatistik 1986 & månedshæftet 1988 4.

Betrager vi nu særligt udviklingen i 1987, synes denne tendens at fortsætte (jfr. tabel

4), dog med et par bemærkelsesværdige ændringer:

- at den kemiske industri samt træ- og møbelindustrien holder en næsten uændret produktion. Specielt er det bemærkelsesværdigt, at møbelindustrien, som har lidt under den stigende dollarkurs, har omstillet produktionen og næsten fastholdt omsætningen.

- at jern- og metalindustrien udviser den største beskæftigelsesmæssige tilbagegang, og at omsætningen i mængder her er faldet med omkring 5 pct.

- at nærings- og nydelsesmiddelindustrien har haft en lige så stor nedgang i omsætningen som i beskæftigelsen, og derfor næppe har haft produktivitet fremgang overhovedet.

Tabel 4.

	Vækst 1986-87 omsætning	1986-87 antal arb. arbejdstimer
Træ/møbelindustri	÷ 2	÷ 4,3
Kemisk industri	+ 1	- 1,4
Jern- og metalindustri	÷ 5	÷ 7,5
Papir- og grafisk industri	÷ 3	÷ 1,8
Nærings- og nydelses- middelindustri	÷ 4	÷ 4,0
Tekstil industri	÷ 7	÷ 5,9
Sten-, ler- og glasindustri	÷ 8	÷ 3,0

Kilde: DS månedshæfte 1988 4.

Om Økonomi & Politik:

Nr. 1 1988 er 1. udgave af: "Det ny Økonomi & Politik". Vi har foretaget en omlægning af tidsskriftets forretningsgang med henblik på mere regelmæssig udgivelse.

Redaktionelt har vi genindført den økonomiske og politiske kronik og stiler mod en tema-orienteret udgivelse i 1988.

Som led i et salgsfremstød for tidsskriftet er dets design ændret.

Vi håber, at disse ændringer falder i læsernes smag.